

Hrvatske vojno-oslobodilačke operacije u Domovinskom ratu

Zirdum, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:772700>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Sveučilišni prijediplomski studij

Povijest

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest
Sveučilišni prijediplomski studij
Povijest

Hrvatske vojno-oslobodilačke operacije u Domovinskom ratu

Završni rad

Student/ica:

Ivona Zirdum

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivona Zirdum**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Hrvatske vojno-oslobodilačke operacije u Domovinskom ratu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 30. rujna 2024.

Sadržaj

1. Uvod

2. Početak pobune Srba u Hrvatskoj i otvorena agresija na Hrvatsku

3. Vanceov plan, UNPROFOR i UNPA ZONE

4. Postupno oslobađanje okupiranih dijelova teritorija

4.1. „Plitvice“

4.2. „Orkan '91“

4.3. „Otkos - 10“

4.4. „Papuk '91“

4.5. „Medvjed“ i „Drenjula“

4.6. „Strijela“

4.7. „Vihor“

5. Vojne operacije tijekom 1992.

5.1. „Jaguar“

5.2. „Čagalj“ i „Lipanjke zore“

5.3. „Spaljena zemlja“

5.4. „Miljevci“

5.5. „Tigar“

5.6. „Poskok 1“

5.7. „Oslobođena zemlja“

5.8. „Konavle“ i „Vlaštica“

6. Vojne operacije 1993. – 1995.

6.1. „Maslenica“ i „Peruća“

6.2. „Medački džep“

6.3. „Cincar“

6.4. „Zima '94“

6.5. „Skok - 1“ i „Skok - 2“

6.6. „Bljesak“

6.7. „Zid“ i „Fenix“

6.8. „Ljeto '95“

6.9. „Oluja“

6.10. Završne operacije na području BiH

7. Daytonski i Erdutski sporazum

8. Zaključak

9. Sažetak

10. Summary

11. Popis literature

1. Uvod

Raspadom Saveza komunista Jugoslavije dolazi do demokratizacije u bivšim jugoslavenskim republikama – Hrvatskoj i Sloveniji. Proces demokratizacije naišao je na otpor dijela Srba u Hrvatskoj zbog otežavanja provedbe velikosrpske politike. Srpski miting na Petrovoj gori, napad srpskog ekstremista na predsjednika Franju Tuđmana kao i mnogi drugi događaji doveli su do zaoštavanja hrvatsko-srpskih odnosa. Unatoč tome u travnju i svibnju 1990. u Hrvatskoj su održani prvi višestranački, slobodni izbori u kojima je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica na čelu s Franjom Tuđmanom.

Ustavnom odlukom Hrvatskog sabora o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske proglašena je neovisnost Republike Hrvatske od Jugoslavije. Odluka je donesena 25. lipnja 1991. kao odgovor na sve češće nacionalističke tenzije i sukobe etničkih Hrvata i Srba u Hrvatskoj. Proglašenje neovisnosti dovelo je pobune srpskog stanovništva u Hrvatskoj koja je u konačnici eskalirala u oružani sukob – Domovinski rat.

Deklaracija neovisnosti i Domovinski rat bile su ključne prekretnice stvaranja samostalne i neovisne Republike Hrvatske. Domovinskim ratom obuhvaćeno je razdoblje hrvatske povijesti 90-ih godina 20. stoljeća u kojem je prvo stvorena, zatim u obrambenom ratu i obranjena suvremena Republika Hrvatska. Agresiju na Republiku Hrvatsku zajedničkim su snagama izveli srpski ekstremisti u Hrvatskoj, Jugoslavenska narodna armija (JNA), Srbija te Crna Gora. Njihovom otvorenom agresijom i okupacijom dijelova teritorija Republike Hrvatske započelo je i djelovanje hrvatskih obrambenih snaga koje su postupno vojno-oslobodilačkim operacijama vraćale okupirane dijelove teritorija u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

Upravo je cilj ovog rada dati pregled vojno-oslobodilačkih operacija izvedenih u Domovinskom ratu koje su dovele do oslobađanja okupiranih dijelova hrvatskih teritorija, a koje su u konačnici označile i obranu suvremene države Republike Hrvatske.

2. Početak pobune Srba u Hrvatskoj i otvorena agresija na Hrvatsku

Promjena teritorijalno-administrativnog ustroja Socijalističke Republike Hrvatske u lipnju 1990. dovela je do pobune Srba u Hrvatskoj koji donose odluku o osnivanju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like – preteča „Srpskih autonomnih oblasti“ (SAO) Krajina. Oblasti su se 19. prosinca 1991. ujedinile u „Republiku Srpsku Krajinu“. Ustavni sud Republike Hrvatske sve odluke koje nisu bile u skladu s Ustavom RH je poništio. „Srpsko nacionalno vijeće“ donosi „Deklaraciju o suverenosti i autonomiji Srba u Hrvatskoj“. Namjera provedbe referenduma o srpskoj autonomiji u Hrvatskoj dodatno je zaoštrila hrvatsko-srpske odnose. 17. kolovoza 1990. srpski pobunjenici zauzimaju prometnice na području Knina te blokiraju glavne prometnice iz smjera unutrašnjosti prema Dalmaciji. JNA je spriječila tada spriječila djelovanje hrvatskih snaga na tom području. 20. kolovoza 1990. srpski pobunjenici pucaju na hrvatske policajce koji su nastojali maknuti barikade na području Civljana. Početak srpske oružane pobune protiv demokratske vlasti označava Balvan revolucija čiji je krajnji cilj bio dijelove teritorija Hrvatske pripojiti Srbiji. Srpskom agresijom uz pomoć JNA taj se plan nastojao provesti. 21. prosinca 1990. od strane pobunjenih Srba proglašava se „Srpska autonomna oblast“ Krajina koja je obuhvatila područja Dalmacije, Like, Banovine i Korduna na kojima su većinsko stanovništvo činili Srbi. „Krajinu“ su srpski pobunjenici nastojali pripojiti Srbiji jer su je smatrali srpskim etničkim i historijskim prostorom. 22. prosinca 1990. Sabor RH proglašava novi Ustav kojim se promiče ravnopravnost i višestranačka demokracija, njime se Hrvatska određuje kao jedinstvena, nedjeljiva, demokratska i socijalna država. Donošenje Ustava dodatno je pogoršalo i zaoštrilo hrvatsko-srpske odnose jer su se njima Srbi u Hrvatskoj smatrali građanima drugog reda. U veljači i ožujku 1991. na području Knina, Vukovara, Belog Manastira, Dalja, Bobote, Mirkovaca, Trpinje i Borova Sela provode se protuhrvatski mitinzi koji su za cilj imali odvojiti dio teritorija Hrvatske i pripojiti ga Srbiji. 18. ožujka 1991. donesena je Odluka o odvajanju SAO Krajine od Republike Hrvatske. U tom razdoblju započinju i prvi oružani napadi srpskih pobunjenika na hrvatsku policiju.¹

Predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman donosi odluku o raspisivanju referenduma na kojem se odlučivalo o samostalnosti i ostanku Hrvatske u Jugoslaviji. Na referendumu je 94% građana glasalo za neovisnost Hrvatske te na temelju rezultata referenduma Sabor Republike Hrvatske 25. lipnja 1991. donosi „Deklaraciju o uspostavi suverene i samostalne Republike

¹ A. Nazor, 2011, 35.-52.

Hrvatske“.² Pobunjeni Srbi s ciljem protjerivanja hrvatskog stanovništva s područja Gline i Banovine napadaju policijsku postaju u Glini i okupiraju dio Banovine uz pomoć JNA. Zauzimanjem strateških položaja na području Hrvatske (veći dio Gline, dijelovi Baranje, mostovi na Dunavu) JNA stječe preduvjete za napad na Hrvatsku početkom srpnja 1991. Sredinom srpnja 1991. započinje otvorena agresija srpsko-crnogorskih postrojbi i JNA na hrvatsko stanovništvo koje je živjelo na dijelovima teritorija koji su prema velikosrpskoj politici bili dio „Velike Srbije“. Na području Banovine te u Dalju, Erdutu, Aljmašu dolazi do masovnih ubojstva i progona hrvatskih branitelja i civila. Agresija krajem rujna i početkom listopada 1991. ulazi u najgoru fazu.³ Gradovi diljem Hrvatske (Dubrovnik, Šibenik, Zadar, Karlovac, Gospić, Otočac, Pakrac, Daruvar, Valpovo, Slavonski Brod, Osijek, Đakovo, Vinkovci, Županja i Vukovar) trpe žestoke napade i razaranja. Krajem 1991. JNA je okupirala trećinu teritorija Hrvatske, a 19. prosinca 1991. pobunjeni Srbi proglašavaju „Republiku Srpsku Krajinu“.⁴ Unatoč svemu pretrpljenom tijekom 1991. godine Republika Hrvatska nije poražena te započinje vojno-oslobodilačkim djelovanjem postupno oslobađati okupirane dijelove teritorija.

3. Vanceov plan, UNPROFOR i UNPA zone

Ratna zbivanja na teritoriju Hrvatske dovela su do uključivanja vanjskih organizacija u hrvatsko-srpske odnose s ciljem sklapanje mira između zaraćenih strana. Ekonomska zajednica predvođena Njemačkom, Austrijom i Italijom u strahu zbog mogućnosti širenja rata te nastanka većeg izbjegličkog vala nastojala je djelovati u službi mirovnih posrednika između zaraćenih strana, no zbog nepostojanja jasne volje za zaustavljanje rata to je u konačnici neuspješno završeno. Nakon početnog neuspjeha u mirovne pregovore uključuju se Ujedinjeni narodi koji 25. rujna 1991. rezolucijom VS 713 donose embargo na uvoz oružja.⁵ Predstavnici Hrvatske, Srbije i JNA su 23. studenoga 1991. potpisali prekid vatre, postigli dogovor o deblokadi vojarni JNA u Hrvatskoj te o povlačenju JNA. Prema izaslaniku glavnog tajnika UN-a Cyrusu Vanceu mirovne operacije trebale su započeti kada se u potpunosti bude poštivao taj dogovor.⁶

Cyrus Vance, američki političar kojeg je glavni tajnik UN-a imenovao osobnim izaslanikom za Jugoslaviju, uključio se u posredovanje među zaraćenim stranama te je prema njemu prijedlog

² Isto, str. 68.-69.

³ Isto, str. 77.-89.

⁴ Isto, str. 104.-105.

⁵ V. Filipović, 2009, str. 91.-92.

⁶ Isto, 98.

mirovne operacije UN-a nosio naziv Vanceov plan. Prema tom dokumentu, objavljenom u veljači 1992., uređeni su odnosi Hrvatske i Srbije nakon primirja. Planom su angažirane mirovne snage UN-a (UNPROFOR) te su uspostavljena područja pod njihovom zaštitom (UNPA zone).

Mirovna operacija UN-a UNPROFOR utemeljena je rezolucijom 743 Vijeća Sigurnosti UN-a 21. veljače 1992. Rezolucija je označila pokretanje mirovne operacije na teritoriju Hrvatske te slanje međunarodne zaštitne snage.⁷ Cilj operacije bilo je nadgledanje i učvršćivanje prekida sukoba u Hrvatskoj koji je dogovoren 2. siječnja 1992. te očuvanje sigurnosti Područja pod zaštitom UN-a, tzv UNPA zone.

UNPA zone rasprostirale su se na područjima koja su početkom rata, u razdoblju od 1991. do 1992. zauzele srpske paravojne snage. Prema Vanceovom planu, UNPA zone bile su zaštićena područja u kojima su većinsko stanovništvom činili Srbi ili ona područja koja su imala značajni udjel srpskog stanovništva, a u kojima su postojale napetosti koje su u konačnici i dovele do pokretanja vojne agresije na Republiku Hrvatsku. Planom je određeno razvojačenje tog područja kao i posebna zaštita stanovništva. Područja zaštite UN-a obuhvatila su 12 554 km² teritorija na kojem je 1991. živjelo 536 370 stanovnika, 258 298 (48,2%) stanovnika činilo je srpsko stanovništvo, 205 075 (38,2%) hrvatsko stanovništvo, a 72 997 (13,6%) stanovnika činili su pripadnici drugih nacionalnosti. UNPA je bila podijeljena na četiri sektora (Istok, Zapad, Sjever, Jug) u kojima su bila raspoređena civilna tijela i vojne postrojbe. Sektor Istok obuhvaćao je Istočnu Slavoniju s Baranjom i zapadnim Srijemom, njega su činile četiri općine Vukovar i Beli Manastir te dijelom Osijek i Vinkovci. Površina sektora iznosila je 2 153 km², a prema popisu stanovništva iz 1991. na tom području ukupno je živjelo 188 184 stanovnika od kojih 49,1% Hrvata, 30,4% Srba, dok su ostali činili 21,3%. Sjedište sektora Istok bio je grad Erdut. Površinu od 2 112 km² obuhvaćao je sektor Zapad kojem je pripadala Zapadna Slavonija s općinama Pakrac, Daruvar, Grubišno Polje te dijelom Novska (istočni dio) i Nova Gradiška (zapadni dio). Broj stanovnika iznosio je 99 452. Od ukupnog broja stanovnika 43,3% činili su Hrvati, 35,4% Srbi, 21,3% ostali. Sjedište sektora Zapad bio je grad Daruvar. Površina sektora Sjever bila je 3 973 km², njegovo sjedište bio je grad Topusko, a obuhvaćao je Banovinu i Kordun. Pripadalo mu je šest općina Dvor na Uni, Kostajnica, Petrinja, Glina, Vrginmost, Vojnić i Slunj. Sektor Jug imao je površinu 6 524 km², sjedište mu je bio grad Knin, a

⁷ A. Nazor, 2011, str. 128.

obuhvaćao je sjevernu Dalmaciju i Liku. Pripadalo mu je pet općina Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Korenica i Donji Lapac.⁸

4. Postupno oslobađanje dijelova okupiranih teritorija

4.1. „Plitvice“

Nakon provedbe višestranačkih izbora u Republici Hrvatskoj 1990. na kojima je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica na čelu s Franjom Tuđmanom izbila je pobuna dijela srpskog stanovništva koji su nasilnim putem iskazivali svoje nezadovoljstvo.⁹ Poticani idejama Slobodana Miloševića o stvaranju „Velike Srbije“ započeli su rušenje demokratski izabrane vlasti. U prosincu 1990. organizirali su se u Srpsku autonomnu oblast (SAO) Krajinu. U prvoj polovici 1991. vodstvo SAO Krajine proglasilo je odvajanje od Hrvatske, a na referendumu provedenom u svibnju 1991. srpsko stanovništvo s područja SAO Krajine izjasnilo se za njeno izravno priključenje Republici Srbiji. Hrvatska u lipnju 1991. proglašava samostalnost čime dolazi do jačanja sukoba hrvatski snaga i snaga krajinskih Srba oko nadzora spornih područja. JNA bila je na strani krajinskih Srba i priklanjala se politici predsjednika Miloševića, iako je u počecima sukoba formalno razdvajala sukobljene strane.¹⁰

Hrvatske redarstvene snage u ožujku 1991. slomile su oružanu pobunu u Pakracu i vratile policijsku postaju pod hrvatsku nadležnost. „Mitingom istine“ održanom 25. ožujka 1991. na Plitvicama srpski pobunjenici zahtijevali su ostanak Nacionalnog parka „Plitvice“ u sklopu tzv. SAO Krajine. Sljedećeg dana donesena je odluka o smjeni rukovodstva NP „Plitvice“ te su srpski pobunjenici započeli nasilno protjerivati radnike koji nisu bili srpske nacionalnosti. Radnici su nakon toga najavili štrajk, no kako bi se to spriječilo iz Knina dolazi 50-ak „Martićevih milicajaca“ koji nasilno ulaze u upravnu zgradu nacionalnog parka te provode odluku pripajanja nacionalnog parka SAO Krajini. Na koranskom mostu podižu se zastave SAO Krajine i Jugoslavije. Iz prethodno navedenih razloga i nasilnog ponašanja srpskih pobunjenika predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman na Veliku subotu 1991. donosi odluku u kojoj je naređeno da Plitvice do nedjelje ujutro moraju biti pod hrvatskim nadzorom. Akciju su vodili Josip Lucić, zapovjednik jedinice za posebne zadatke Ministarstva unutarnjih poslova RH „Rakitje“ i Marko Lukić, pomoćnik ministra za specijalne jedinice i zapovjednik Antiterorističke jedinice „Lučko“. Akcije je izvedena u dvije faze. U prvoj fazi prva specijalna

⁸ Isto.

⁹ N. Barić, 2008, str. 65.

¹⁰ Isto 85.-86., 39.-99.

postrojba MUP-a RH Antiteroristička jedinica „Lučko“ zauzela je Koranski most što je omogućilo ulazak hrvatskih snaga na Plitvička jezera. U drugoj fazi jedinica „Lučko“ spojila se s Jedinicom za posebne zadatke MUP-a „Rakitje“ te su zajedno nastavile daljnja napredovanja. U jutarnjim satima 31. ožujka srpske snage iz zasjede otvaraju paljbu na kolonu vozila u kojima su se nalazili hrvatski specijalci. U autobus je uletjela tromblonska mina kojoj osigurač nije bio izvučen pa nije eksplodirala. Nakon toga hrvatski redarstvenici izlaze iz vozila, otvaraju vatru u pravcu srpskih snaga te se borba nastavlja idućih nekoliko sati. Akcija je u potpunosti uspješno provedena, uhićeno je 29 srpskih ekstremista, no u ovoj akciji život gubi Josip Jović koji postaje prva hrvatska žrtva Domovinskog rata. Nakon što je MUP osigurao red i mir te uspostavio pravni poredak, oklopna brigada JA s područja Gospića zauzima liniju razdvajanja te zahtijeva povlačenje snaga MUP-a s područja Plitvica. No, taj zahtjev je odbijen, MUP ostaje na Plitvicama, a JA zadržava liniju razdvajanja. Oružanom pobunom Srba u Pakracu početkom ožujka 1991. i događajima na Plitvicama krajem ožujka iste godine rat u Hrvatskoj postaje svakodnevica.¹¹

4.2. „Orkan '91“

Vojno-redarstvenim operacijama „Orkan '91“, „Otkos 10“ i „Papuk '91“ izvedenim u studenom i prosincu 1991. hrvatske su snage uspjele osloboditi znatan dio teritorija koji se nalazio pod srpskom okupacijom na području zapadne Slavonije. Operacijom je oslobođeno više od 2200 km² okupiranog teritorija.¹²

Operativna grupa „Posavina“ odmah po osnivanju započinje planiranje oslobodilačkih operacija. Zadaće glavnih snaga bile su djelovati u smjeru Nova Gradiška – Okučani te Novska – Okučani i na relaciji Okučani – Stara Gradiška – Rajić razbiti snage neprijatelja uz pomoć topničkih snaga. Zadaća pomoćnih snaga bila je presjeći prometnicu Lipik – Bijela Stijena – Okučani te se spojiti sa snagama Druge operativne zone Bjelovar kako bi okružile neprijateljske snage.¹³

Stoga, snage OG „Posavina“ 29. listopada 1991. započinje provedbu operacije „Orkan '91“ na području novske i novogradiške bojišnice. Cilj im je bio uništavanje snaga neprijatelja na području Novske, Kutine i Nove Gradiške. Prvog dana na novskoj bojišnici dio hrvatski snaga

¹¹ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/Glasilo%20MUP/2010/prilog_42.pdf

¹² A. Nazor, 2011, str. 105-106.

¹³ A. Mijatović, 2011, str. 229.

započeo je topničkim napadima ugrožavati neprijateljska uporišta na području Paklenice i Jasenovca te Motela „Jug“. Dio hrvatskih snaga izveo je uspješan napad na selo Jazavicu. Dio snaga koji su djelovali na pravcu Novi Grabovac – Bair – Popovac uspjeli su osloboditi selo Bair, a zbog djelovanja neprijateljskog topništva prelaze u obranu na pravcu Bair – Novi Grabovac. Neprijateljske snage topničkim djelovanjem i zrakoplovstvom napadaju selo Bročiče te izvode raketiranja ciglane u Lipovljanima, željezničke postaje i škole u Kutini te južnog dijela Novske. Raketnim djelovanjima ugrožena su i okolna sela na tom području. 15. studenog 1991. hrvatske snage oslobađaju selo Popovac, a u idućim danima i Brezovac, Livađane, Donje Kričke. 18. studenog 1991. neprijatelju nanose velike gubitke zbog koji se povlači prema selu Koritima. 19. studenog hrvatske snage oslobađaju neprijateljsko uporište Motel „Trokut“. Hrvatske snage uspjele su u idućim danima osloboditi sela Korita, Jagmu, Gornja i Donja Subocka te Gornje Kričke.¹⁴ Na novogradiškoj bojišnici 13. studenog 1991. hrvatske snage odbacuju neprijateljske snage na pravcu Nova Gradiška – Medari te započinju napadno djelovati. Na južnom dijelu odbijaju neprijateljske napade na selo Goricu, Mačkovac i Savski Bok. 10. prosinca hrvatske snage odbacuju neprijatelja prema Bučju, Pakracu i Okučanima. 3. siječnja 1992. neprijateljske snage zaustavljene su jakim neprijateljskim otporom.¹⁵

4.3. „Otkos - 10“

Povlačenjem JNA s prostora Slovenije, početkom kolovoza 1991. te se snage premještaju u mjesta na području Hrvatskoj u kojima većinski prevladava srpsko stanovništvo. Vlasti tzv. SAO Krajine općine Grubišno Polje, Daruvar i Pakrac proglašavaju dijelom svoje države. Srpskim snagama cilj je bio spajanje snaga 5. Banjalučkog korpusa sa snagama 28. partizanske divizije na Bilogori te presijecanje Podravske magistrale koje bi omogućilo njihovo izbijanje na granicu s Mađarskom. Stoga je hrvatski plan u napadno-obrambenoj operacije „Otkos - 10“ bio napasti snage agresora na Bilogori, potom na području Papuku te oko grada Daruvara. Također hrvatske su snage nastojale suzbiti napredovanje Banjalučkog korpusa te onemogućiti spajanje sa 28. partizanskom divizijom. Akcijom bi došlo do povezivanja snaga Operativne zone Bjelovar, skratila bi se crta obrane i rasteretila bi se obrana u Posavini na relaciji Novska-

¹⁴ Isto, 229, 236-239.

¹⁵ Isto.

Nova Gradiška. Dakle, akcija bi u konačnici slomila snage agresora na području Bilogore i zapadne Slavonije.¹⁶

4.4. „Papuk '91“

Odluka o oslobađanju okupiranog sjevernog dijela zapadne Slavonije donesena je 23. studenoga na sastanku održanom u Podravskoj Slatini. Vojna operacija „Papuk '91“ započela je 28. studenoga 1991. i trajala do Sarajevskog primirja 3. siječnja 1992.¹⁷ Cilj operacije bio je poraziti i odbaciti neprijatelja s Papuka kako bi se omogućio nastavak oslobađanje okupiranih dijelova teritorija zapadne Slavonije. Operacijom je trebalo udaljiti neprijatelja od Podravske magistrale kako bi se omogućilo sigurnije odvijanje prometa. 28. studenog 1991. neprijateljske snage okupirale su čitavo područje grada Lipika. Hrvatske snage 6. prosinca oslobađaju grad Lipik koji postaje prvi oslobođeni grad u Domovinskom ratu. Operacijom su u potpunosti oslobođene općine Daruvar, Virovitica, Podravska Slatina, Orahovica, Slavonska Požega i dio općine Pakrac. Ukupno je oslobođeno 98 naselja i površina od oko 1000 km². Neprijateljske snage odbačene su od Podravske magistrale čime je osigurana komunikacija i promet središnje Hrvatske i istočne Slavonije.¹⁸

4.5. „Medvjed“ i „Drenjula“

Srpski pobunjenici blokadom prometnice Otočac – Žuta Lokva onemogućili su odvijanje prometa prema Senju i Zagrebu. Kako bi deblokirale Otočac hrvatske snage pokreću dvije napadno-oslobodilačke operacije. 26. rujna 1991. pokrenuta je operacije „Medvjed“ kojom hrvatske snage oslobađaju Brlošku dolinu i Žutu lokvu te prometnicu Otočac – Žuta Lokva koja nije bila u potpunosti sigurna zbog blizine topništva neprijateljskih snaga.¹⁹

Iako je operacija „Medvjed“ uspješno završena, njome nije u potpunosti deblokiran Otočac. Zbor narodne garde odlučuje o pokretanju operacija „Drenjula“ s ciljem deblokade Otočca i oslobađanja prometnice koja povezuje hrvatski sjever i jug. Operacija je trajala od 4. do 13.

¹⁶ Kovačević, Crkvenac, 2014, str. 471.

¹⁷ N. Martinić Jerčić, 2014, str. 50

¹⁸ N. Martinić Jerčić, 2014, str. 305.-306.

¹⁹ <https://www.glasgacke.hr/?ispis=detalji&novost=21346&kat=78>

studenog te njome nije oslobođeno svo planirano područje, no uspješno je oslobođeno 8 km² teritorija i smanjeni su topnički napadi na Otočac.²⁰

4.6. „Strijela“

Središte srpskih pobunjenika na području Pšunja bilo je mjesto Bučje kraj Pakraca. Ondje je bilo smješteno zapovjedništvo koje je upravljalo oružanim operacijama vođenim na području zapadne Slavonije. U Bučju se nalazio i glavni komunikacijski centar, centralni zatvor te glavni prostori koji su služili kao skladišta za oružje i hranu. Vojno-redarstvena operacija „Strijela“ koja je započela 28. studenog 1991. hrvatske snage uspješno su oslobodile 24 naselja na području zapadne Slavonije. Veliku važnost predstavljalo je oslobađanje vojnih radiorelejnih objekata na Ivančici, Papuku, Pšunju te Moslavačkoj gori. Oslobađanjem Bučja 26. prosinca 1991. hrvatske postrojbe uspješno su realizirali ciljeve VRO „Strijela“.²¹

4.7. „Vihor“

Srpski pobunjenici i postrojbe JNA tijekom rujna i listopada 1991. ovladale su Kostajnicom i Petrinjom te područjem općine Glina sve do rijeke Kupe. 17. listopada 1991. srpske snage i postrojbe JNA napadaju područje Novog Farkašića gdje doživljavaju poraz. Glavni stožer Hrvatske vojske zaključuje da je moguće izvesti napad kojim bi se neprijateljske srpske snage potisnulo s desne obale Kupe.²² Bez obzira na prvi neuspješni prelazak Kupe kod mosta u Pokupskom organizirana je nova operacija „Vihor“. Operacija je započela 12. prosinca 1991. te je pokazala nedostatke Hrvatske u vidu neusklađenog djelovanje postrojbi, nedovoljne obučenosti i opremljenosti, nepokretanja postrojbi u napad te neiskustva hrvatskih postrojbi. Operacijom nije postignut uspjeh ni poraz srpskih snaga na Banovini, no u konačnici postignut je manji pomak na pokupskoj bojišnici.²³

5. Vojne operacije tijekom 1992.

²⁰ <https://www.nacionalnastraza.hr/povijest/operacija-drenjula/>

²¹ <https://www.braniteljski-portal.hr/video-operacija-strijela-vojnoredarstvena-akcija-hrvatskih-snaga-kojom-su-oslobodeni-vocin-i-jos-23-naselja-srbi-su-masakrirali-44-civila/>

²² D. Štefančić, 2019, str. 805.-806.

²³ Isto, str. 826.-827.

5.1. „Jaguar“

Operacijom „Jaguar“ hrvatske snage oslobodile su brdo Križ u zadarskom zaleđu između Bibinja i Sukošana koje je bilo od velike strateške važnosti. Srpskim pobunjenicima služilo je za ometanje prometa Jadranskom magistralom te za provođenje topničkih napada na Zadar i okolna mjesta.²⁴ Operacija je trajala od 17. do 22. svibnja 1992. te su hrvatske snage pod svoju kontrolu stavile značajnu stratešku točku zadarskog zaleđa – brdo Križ.

5.2. „Čagalj“ i „Lipanjke zore“

Napadnom operacijom „Čagalj“ u periodu od 7. do 10. lipnja 1992. hrvatske su snage osigurale područje Čapljine te su na području Neretve suzbile uporišta srpskih snaga. Operacijom je omogućeno spajanje hrvatskih snaga na širem mostarskom području.²⁵

Operacijom „Lipanjke zore“ oslobođen je Mostar čime su stvoreni uvjeti za daljnja napredovanja hrvatskih snaga u smjeru Dubrovniku.²⁶

5.3. „Spaljena zemlja“

18. svibnja 1992. operacijom „Spaljena zemlja“ hrvatske snage započele su oslobađanje Dubrovnika i okolnog područja. Glavni cilj operacije bio je deblokirati područje Pelješca i osigurati normalno odvijanje prometa na prometnicama koje vode prema Dubrovniku. Akcijom je oslobođeno cijelo dubrovačko primorje te je osigurana prometnica prema Dubrovniku. Akcija je postavila temelje koji su omogućili provedbu ostali operacija koje su u konačnici rezultirali oslobođenjem cijelog juga Hrvatske u listopadu 1992.²⁷

5.4. „Miljevci“

Srpski pobunjenici su s područja Miljevaca izvodili topničke napade na Šibenik i okolicu. Hrvatske snage napadnom akcijom prvo su oslobodile područje Nos Kalika kako bi zaustavili djelovanje neprijateljske vojske. 21. lipnja 1992. započinje operacija „Miljevci“ kojom su hrvatske snage oslobodile 7 sela u zaleđu Šibenika. Operacijom je omogućena veća sigurnost

²⁴ Ministarstvo obrane Republike Hrvatske Samostalna služba za odnose s javnošću i izdavaštvo Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, 2016., str. 55

²⁵ D. Marjan, 2006, str. 155

²⁶ Isto.

²⁷ <https://cronika.hr/istaknuto/2023/18-svibnja-1992-zapocela-operacija-spaljena-zemlja/>

šibenskog zaleđa kao i samog grada Šibenika. Operacija je omogućila povoljniju crtu bojišta te napredovanje hrvatske vojske prema Drnišu i Kninu.²⁸

Deblokadom Dubrovnika u prvoj fazi od travnja do lipnja 1992. oslobođeno je Dubrovačko primorje, položaji neprijatelja su pomaknuti dalje od grada te je omogućeno daljnje napredovanje hrvatskih snaga. Operacijama „Čagalj“ i „Neretva“ koje su vođene na području zapadne Hercegovine oslobođen je okupirani teritorij Mostara i Stolca. Navedene operacije bile su od iznimne važnosti za stvaranje sigurnog zaleđa prilikom pokretanja novih operacija u smjeru granice sa Crnom Gorom. Za zaustavljanje neprijateljskog plana kojem je cilj bio odsijecanje juga Hrvatske dolinom Neretve zaslužan je zapovjednik Južnog bojišta, general Janko Bobetko. Bobetko je i pokretač napadnih operacija kojim su oslobođena okupirana područja na jugu, a u konačnici i oslobođen cijeli jug Hrvatske i deblokiran Dubrovnik. Oslobođanje krajnjeg juga Hrvatske te izbijanje na granicu s Bosnom i Hercegovinom te Crnom Gorom, kao i deblokada Dubrovnika bile su zadaće druge faze.²⁹

5.5. „Tigar“

Nakon uspješno provedenih operacija na području Hercegovine 1. srpnja 1992. hrvatske snage započinju provedbu operacije „Tigar“ sa zadaćom potiskivanja neprijateljskih snaga južno od Popova polja te zauzimanje kote „Golubov kamen“. Popovo polje bilo je od iznimne važnosti zbog uzvisina koje su ga okruživale, a čijim bi se zauzimanjem lakše provelo oslobođanje Konavla. Operacija je završena 13. srpnja 1992. i njome je zauzet „Golubov kamen“, područje neprijateljskog uporišta Ivanica te se napredovalo u smjeru Popova polja. Operacijom se nije uspjela zauzeti Vlačica – baza ulaska na područje Konavli. Operacijom hrvatske snage prodiru dublje na teritorij susjedne Bosne i Hercegovine jer se na taj način hrvatski jug štitio od napada neprijateljski snaga s područje Bosne i Hercegovine. Nakon što hrvatske snage počinju gubiti uporišne točke na crti obrane pokreće se operacija „Oslobođena zemlja“.³⁰

5.6. „Poskok 1“

²⁸ <https://hrvatski-vojniki.hr/akcija-miljevci/>

²⁹ <https://hrvatski-vojniki.hr/abeceda-potpunog-oslobodanja-juga-hrvatske-i-deblokade-dubrovnika/>

³⁰ D. Marjan, 2016, 224.-226.

Područje Velebita je tijekom Domovinskog rata bilo od velike strateške važnosti. 18. kolovoza 1992. hrvatske snage su ovladale područjem od Gospića do planinskog vrha Visočica. Zadatak im je bio spriječiti ulazak neprijateljskih snaga na područje Dalmacije preko Velebita. Operacijom se nastojalo očuvati komunikaciju od Karlobaga u smjeru Rovanijske i Gospića.³¹

5.7. „Oslobođena zemlja“

Gubljenjem uporišnih točaka na crti obrane na prostoru Istočne Hercegovine hrvatske snage 23. srpnja 1992. provode operaciju „Oslobođena zemlja“ s ciljem stavljanja prometnice Zavala – Osojnik pod nadzor hrvatskih snaga. Operacijom se nastojalo uspostaviti crtu obrane na jugozapadnom rubu Popova polja.³²

5.8. „Konavle“ i „Vlaštica“

Operacijom „Konavle“ 25. listopada 1992. oslobođeno je područje Konavala i krajnji jug Republike Hrvatske. Neprijateljske snage bile potisnute izvan teritorija Hrvatske. Ključan trenutak ove operacije bio je iskrcavanje hrvatskih snaga u okupiranom Cavtatu.³³

Zadnje neprijateljsko uporište oslobođeno je operacijom „Vlaštica“ kojom je završna deblokada Dubrovnika i kojom je oslobođen jug Republike Hrvatske.³⁴

6. Vojne operacije 1992. – 1995.

6.1. „Maslenica“ i „Peruča“

Krajem 1992. došlo je do prekida borbi na bojištima što se nastojalo iskoristiti za rješavanje problema. Jedan od problema bio je vezan uz promet posebice na području Dalmacije na Jadranskoj magistrali te u zapadnoj Slavoniji na autocesti Zagreb – Lipovac. Srpske postrojbe blokirale su jadransku magistralu u zaleđu Zadra i Novskog ždrila čime je otežana prometna povezanost sjeverne i južne Hrvatske. Zadar je bio ugrožen od topništva Srpske vojne Krajine

³¹ <https://domovinskirat.hr/2024/08/18/operacija-koja-je-odredila-tijek-rata-a-za-nju-nitko-ne-zna-operacija-poskok-1/>

³² D. Marjan, 2016, 226.

³³ <https://hrvatski-vojniki.hr/abeceda-potpunog-oslobadjanja-juga-hrvatske-i-deblokade-dubrovnika/>

³⁴ Isto.

te se hrvatsko zapovjedništvo odlučuje provesti operaciju „Maslenica“. Cilj vojno-redarstvene operacije bilo je osigurati normalan promet od Karlobaga preko Maslenica do Zadra i osloboditi zračnu luku Zemunik te izbiti na strateške točke u Ravnim kotarima i oko Tulovih grade kako bi se moglo efikasnije nadzirati područje oko Benkovca i Obrovca. Operacija je započela 22. i trajala do 27. siječnja 1993., a borbe su vođene na području zadarskog zaleđa i južnog Velebita. Oružane snage RH pokrenule su akciju u kojoj su prvi puta sudjelovale tenkovske postrojbe. Hrvatske Oružane snage ostvarile su ciljeve operacije, u 72 sata prometnim pravcem Karlobag – Maslenica – Zadar moglo se prometovati, a područja Novskog ždrila i zračne Luke Zemunik su oslobođena. Srpske snage na području Obrovca i Benkovca su blokirane čime su stvoreni uvjeti za oslobađanje šireg zadarskog područja. Vojno-redarstvena operacija „Maslenica“ kodnog imena „Gusar“ predstavlja je prekretnicu Domovinskog rata s obzirom da je ponovno povezala sjever i jug Hrvatske oslobađanjem dijela jadranske magistrale koji je bio pod okupacijom srpskih snaga.³⁵

Neprijateljske snage nakon VRO „Maslenica“ 27. siječnja 1993. nasilno preuzimaju nadzor i kontrolu nad HE Peruča koja je bila pod nadzorom UNPROFOR-a te su se sukobljene strane morale povući 10 km od crte razdvajanja. Stoga hrvatske snage neplanirano izvode oslobodilačku operaciju „Peruča“ na sinjskoj bojišnici zbog prijetnji neprijateljski snaga o rušenju brane zbog pretrpljenih gubitaka u VRO „Maslenica“. 28. siječnja 1993. hrvatske postrojbe oslobađaju HE Peruča i okolni prostor te dolazi do normalizacije opskrbe Dalmacije električnom energijom. Srpske snage eksplozivom su namjeravale srušiti branu i na taj način prouzročiti katastrofu velikih razmjera. Brana je pretrpjela velika oštećenja tijekom eksplozije, no nije popustila te su snage HV-e sanirale oštećenja nastala u eksploziji.³⁶

6.2. „Medački džep“

U Domovinskom ratu područje Gospića bilo je strateški važno te je stoga bilo izloženo velikim razaranjima. Nakon zauzimanja tog područja 1991. SAO Krajina je rascijepila Hrvatsku, a omogućen joj je i izlaz na Jadransko more. Tijekom 1993. Srpska vojska Krajine izvodi napade s ciljem oslabljivanja hrvatskih snaga. Glavni stožer HV-a odlučuje o provedbi operacije „Džep '93“ koja je za cilj imala potisnuti neprijatelje od Gospića te ojačati hrvatske snage na području Velebita. Operacija je započela 9. rujna 1993. kada su hrvatske snage probile obrambenu crtu

³⁵ D. Marijan, 2006, str. 159.-161.

³⁶ <https://hrvatski-vojniki.hr/operacija-peruca-izbjegnut-kobni-scenarij/>

neprijatelja na svim pravcima. Pokušaj vraćanja teritorija od strane Ličkog korpusa SVK bio je neuspješan, a 16. i 17. rujna 1993. provodi se povlačenje hrvatskih snaga s područja Medačkog džepa. Nakon povlačenja hrvatskih snaga nadzor nad područjem Medačkog džepa preuzima UNPROFOR. Operacijom su hrvatske snage dospjele na bolje taktičke pozicije za daljnja napredovanja za razliku od Ličkog korpusa. Operacija je omogućila manje topničke napade na Gospić. Iako je operacijom postignut uspjeh, ona se nepovoljno odrazila na politički ugled Republike Hrvatske jer se na međunarodnoj razini ukazivalo da je Hrvatska provela agresiju te prekršila primirje.³⁷

6.3. „Cincar“

Završetkom operacije „Medački džep“ dolazi do premještanja bojišta na područje Bosne i Hercegovine. Sukob Hrvata i Bošnjaka započeo je tijekom 1993., a snage Hrvatskog vijeća obrane i Armije BiH prvi put su se suprotstavile Vojsci Republike Srpske u studenom 1994. u operaciji „Cinar“.³⁸ Bosanski Srbi pod svojim su nadzorom imali područje Kupresa i strateških točaka, prijevoja Malovana i Kupreških vrata. Potiskivanjem neprijatelja s tih područja došlo bi do smanjenja napada bosanskih Srba prema Livnu i Tomislavgradu što bi bilo od iznimnog značaja za HVO. Stoga se snage HVO pridružuju napadnim operacijama Armije BiH. Operacijom „Cincar“ oslobođeno je 400 km² površine uključujući strateški važno područje Kupresa. Neprijateljska vojska odbačena je od planine Cincar te dolazi do otvaranja cesta Bugojno – Livno koja je bila vrlo važna zbog održavanja komunikacije.³⁹

6.4. „Zima '94“

Jedno od glavnih područja ratovanja između Bošnjaka i Srba bio je prostor Bihaća i okolice. No, Bihać je imao važnost i za obranu Hrvatske. Oslobođanjem Kupresa operacijom „Cincar“ u studenom 1994. započele su tajne pripreme hrvatskih snaga ZP Splita za djelovanje na području Dinare. 29. studenog 1994. ZP Splita započinje provedbu operacije „Zima '94“ s ciljem zauzimanja dijela Dinare. Cilj pomoćnih snaga u operaciji bio je zauzeti istočni dio Livanjskog polja zbog osiguranja glavnog napada. Operacija je završena nakon 27 dana borbi

³⁷ D. Marjan, 2006, str. 162.-165.

³⁸ I. Goldstein, 2008, str. 561.

³⁹ D. Marjan, 2006, str. 98.

koje su vođene na snijegu i vrlo niskim temperaturama. Operacija je uspješno završena 24. prosinca 1994. te su hrvatske snage uspjele ugroziti sigurnost Kninske krajine.⁴⁰

6.5. „Skok - 1“ i „Skok - 2“

Zbog povećanja mogućnosti srpskih snage da napadnim djelovanjem ugroze hrvatske položaje na Dinari ZP Splita odlučuje pokrenuti taktičku operaciju „Skok 1“. Operacijom se nastojalo maknuti srpske snage s uzvišene na Dinari te staviti pod nadzor snage SVK koje su se nalazile na području doline Cetine.⁴¹ Operacijom se nastojalo zauzeti povoljnije položaje na Dinari (Crvene grede i Zelena brda), približiti se selima Uništa i Cetina te onemogućiti protunapad neprijatelja iz smjera sela Uništa. Provedba operacije započela je 7. travnja 1995. te su hrvatske snage njome oslobodile 75 km² na Dinari te sela Uništa i Cetinu stavili pod svoj nadzor.⁴² Hrvatske snage dodatno su stabilizirane na području Livanjskog polja i Dinare.⁴³ Nakon uspješno provedene operacije, srpske snage nastojale su dodatno ojačati obranu prostora oko Bosanskog Grahova.⁴⁴

Hrvatske snage operacijom „Skok 2“ nastojale su osloboditi istočni i zapadni dio Livanjskog polja te se približiti Bosanskom Grahovu kako bi omogućili provedbu topničkog djelovanja tog područja. Operacijom se nastojalo bojišnicu od Dinare do Kupresa učiniti stabilnijom. Napadnom operacijom „Skok-2“ hrvatske su snage od 4. do 11. lipnja 1995. potisnule srpske snage prema Bosanskom Grahovu i Glomoču te su ovladale srpskim uporištem Crni Lug i okolnim područjem. Ovom je operacijom Livanjsko polje u cijelosti postalo manevarski prostor hrvatskih postrojbi koje su od Dinare do Kupreških vrata bile spojene. Pod nadzor topništva hrvatskih snaga došlo je područje Glomoč – Bosansko Grahovo koje je bilo od iznimne važnosti za komunikaciju. Nadzor hrvatskih snaga uspostavljen je i na području Cetinske Doline i Vrličkog polja.⁴⁵

6.6. „Bljesak“

⁴⁰ D. Marjan, 2006, str. 169.-170.

⁴¹ D. Marjan, 2006, str. 170.-171

⁴² A. Nazor, 2011, str. 246.

⁴³ D. Marjan, 2006, str. 171

⁴⁴ A. Nazor, 2011, str. 246.

⁴⁵ Isto, str. 247.

„Plan Z4“ kojim se predviđala široka autonomija Srba na području Gline i Knina nije prihvaćen od strane pobunjenih Srba. Nisu prihvaćali ni kasnije prijedloge kojim bi se pitanje okupiranog područja riješilo diplomatskim putem.⁴⁶ Stoga, 1. svibnja 1995. hrvatske snage vojno-redarstvenom operacijom „Bljesak“ započinju oslobađanjem okupiranog teritorija na području zapadne Slavonije.

Planiranje operacije „Bljesak“ započelo je u prosincu 1994. kao nastavak oslobađanja zapadne Slavonije tijekom 1991. i 1992. Cilj operacije bio je osloboditi preostale dijelove okupiranog teritorija zapadne Slavonije i otvoriti autocestu na relaciji Zagreb – Lipovac. Planom je bilo predviđeno da snage MUP-a upadnu na prostor sjeverno od prometnice Novska – Nova Gradiška te potisnu neprijateljske snage s tog područja kako bi se hrvatskim snagama omogućio prodor u smjeru Novska – Okučani.⁴⁷

Prvog dana spajanjem HV i Specijalne jedinice MUP-a dolazi do presijecanja okupiranog područja zapadne Slavonije i podjele 18. korpusa SVK na dva dijela. Autocesta od Novske do Vrbovljana i prometnica Stara Gradiška – Okučani stavljene su pod nadzor hrvatskih snaga. Oslobađanjem Jasenovca neprijateljskim snagama onemogućeno je dovođenje pojačanja s okupiranog područja Banovine, Korduna i BiH. Drugog dana proveden je udar hrvatskih snaga na snage neprijatelja u Okučanima čime je uništen 18. korpus SVK. Postavljeni ciljevi bili su ispunjeni, a hrvatske snage napreduju dalje s ciljem uništenja zaostalih snaga neprijatelja. Trećeg dana hrvatske snage organiziraju obranu duž rijeke Save kako bi onemogućile neprijateljskim snagama intervencije iz BiH preko rijeke Save. Četvrtog dana provedena je topnička paljba određenih područja, a potom su hrvatske snage započele pješački napad. Konačan poraz srpskih snaga na području zapadne Slavonije označila je predaja pripadnika 18. korpusa SVK. Petim danom oslobođeno je posljednje neprijateljsko uporište Omanovac.⁴⁸ Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman nakon operacije „Bljesak“ opisao je njezin veliki značaj riječima: „Oslobađanje zapadne Slavonije od izvanrednog je značenja, ne samo s vojnog nego i s gospodarskog, moralnog i političkog, i osobito s međunarodnog gledišta. Ovom i ovakvom pobjedom, Hrvatska je dokazala pobunjenim hrvatskim Srbima, a i međunarodnim čimbenicima, da ima oružanu silu koja je kadra osloboditi sva još okupirana područja, ako se to ne ostvari na miran način u suradnji s međunarodnom zajednicom.“

⁴⁶ A. Nazor, 2011, str. 167.

⁴⁷ A. Nazor, 2011, str. 239.

⁴⁸ A. Nazor, 2011, str. 239.-240.

6.7. „Zid“ i „Fenix“

Tijekom planiranja hrvatskih vojno-oslobodilačkih operacija i razrade planova ratnih operacija hrvatski zapovjednici na umu su imali mogućnost uključivanje vojske Jugoslavije u rat na području Hrvatske. Stoga su poduzimane operacije kojima bi se to spriječilo. Tijekom operacije „Bljesak“ provela se operacija „Zid“ koju su izveli pripadnici Zbornog područja Osijek. Operacijom se nastojao onemogućiti prelazak srpskih snaga preko crte razdvajanja.⁴⁹

Tijekom operacije „Oluja“ izvedena je operacija „Fenix“ kojom su hrvatske snage onemogućile srpskim snagama prodor na područje od Šida do Županje te od Ernestinova do Čepina. Na pravcu Borinača kosa – Bobotski kanal – Trpinja omogućena je protuofenziva.⁵⁰

6.8. „Ljeto '95“

Zadaće hrvatskih postrojbi u operaciji „Ljeto '95“ bile su višestruke: osloboditi Bosansko Grahovo i Glomoč, prekinuti prometnu vezu na relaciji Knin-Drvar, povećati sigurnost Livna i Kupresa, zaustaviti srpsku ofenzivu na Bihać te omogućiti stvaranje preduvjeta za provedbu oslobađanje Kina i ostalih okupiranih dijelova teritorija Hrvatske.⁵¹ Snage VRS-a operacijom se nastojalo potisnuti istočno i sjeveroistočno od Livanjskog polja. Zauzimanjem Bosanskog Grahova i Glomoča htjelo se zaustaviti neprijateljske napadi na Bihać. Operacija je započela 25. srpnja 1995. i trajala do 29. srpnja 1995. kada hrvatske snage ulaze na područje Bosanskog Grahova i Glomoča te presijecaju prometnicu Knin-Drvar. Hrvatske snage uspješnom provedbom operacije omogućile su daljnja napredovanja i oslobađanja Knina i područja sjeverne Dalmacije.⁵²

6.9. „Oluja“

Nakon uspješno provedene operacije „Bljesak“ kojom je oslobođeno okupirano područje zapadne Slavonije hrvatske snage su i na granici s Bosnom i Hercegovinom nizale uspjehe. Završetkom operacije „Ljeto '95“ hrvatske snage došle su na 10 km udaljenosti od Knina.

⁴⁹ <https://kamenjar.com/operacije-zid-i-fenix-hrvatska-je-bila-spremna-na-vojni-napad-srbije/>

⁵⁰ Isto.

⁵¹ A. Nazor, 2011, 249.

⁵² D. Marjan, 2007, str. 54

Hrvatskom vrhu je bilo jasno da do mirne reintegracije neće doći jer su pobunjeni Srbi odbili zahtjev Hrvatske za početak mirne reintegracije okupiranog teritorija. Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman 31. srpnja 1995. na Brijunima tijekom sastanka s časnicima HV traži da se pobunjenim Srbima nanese totalni poraz u što kraćem vremenu.⁵³ Ciljevi hrvatskih postrojbi bili su višestruki: osloboditi okupirane dijelove teritorija i probiti neprijateljsku obranu na cijeloj bojišnici, omogućiti povratak prognanika, spojiti se s 5. korpusom Armije BiH i pomoći deblokirati Bihać te izaći na međunarodno priznate granice RH.⁵⁴

Zborno područje Splita od „Zime '94“ borbeno je djelovalo, a pokretanje operacije „Oluja“ i oslobođenje Knina bilo im je ostvarenje konačnog cilja. Bili su odgovorni za dvije bojišnice, prva bojišnica raspolagala je snagama za napad i prostirala se od Velebita do Bosanskog Grahova (200 km), a druga od Grahova do Kupreških vrata (100 km) raspolagala je snagama za obranu. Prvog dana hrvatske snage probile su crtu obrane Kninskog korpusa SVK, a snage MUP-a zauzele su strateške točke Tulove grade i Mali Alan na Velebitu. Najveći uspjeh dogodio se 5. kolovoza kada su zajedničkim snagama 4. i 7. gardijska brigada oslobodile grad Knin. Budući da je Sjevernodalmatinski korpus bio razbijen srpski pobunjenici povlače se prema Lici i Bosni. 7. kolovoza hrvatske snage izbile su na državnu granicu te tada dolazi do prestrojavanja snaga i čišćenja oslobođenog prostora.⁵⁵

Glavni cilj zbornog područja Gospić u provedbi operacije „Oluja“ bio je izlazak na državnu granicu s BiH te spajanje s 5. korpusom Armije BiH na području Tržačkih Raštela. Hrvatske su snage na ovom području prvi dan izvele napad u osam smjerova pri čemu je pružen veliki otpor od strane neprijatelja. Hrvatske su snage presjekle komunikaciju Vrhovine – Korenica te su u idućim danima oslobađali okupirana sela i gradove na ličkom području. Uspostava nadzora komunikacije Gospić – Gračac kao i oslobođeni teritorij doprinijeli su izbijanje snaga na državnu granicu gdje su zajedno s ostalim postrojbama osigurali njenu obranu.⁵⁶

Napadne operacija na području Karlovca, Ogulina i Korduna te daljnja napredovanja u smjeru Slunja bile su zadaće zbornog područja Karlovca. Prvog dana pod nadzor su stavile prometnicu Slunj – Primišlje – Perjasica. 5. kolovoza oslobođeni su Plaški, Primišlje te međuriječje Korane i Mrežnice, a snage 5. korpusa Armije BiH presjekle su prometnicu Slunj – Titova Korenica čime je onemogućen dolazak 21. kordunskog korpusa na područje Like. Zajedničkim

⁵³ D. Marjan, 2007, str. 55.

⁵⁴ A. Nazor, 2011, str. 259.

⁵⁵ D. Marjan, 2007, str. 67.-76.

⁵⁶ Isto, 81.-90.

djelovanjem 1. gardijske brigade, 5. korpusa Armije BiH i snaga ZP Karlovac s ogulinskog dijela bojišta omogućeno je oslobađanje Slunja. 8. kolovoza jedan dio snaga nadzirao je državnu granicu, a drugi je provodio čišćenje područja Petrove gore.⁵⁷

Zborno područje Zagreb imao je za cilj oslobađanje Banovine i izbijanje na državnu granicu iz tri smjera napada (Petrinja, Hrvatska Kostajnica i Glina). Pomoć pri oslobađanju Banovine pružalo je zborna područje Bjelovar. Snage ZP Bjelovar prvog su dana prodrle u bojni raspored srpskih snaga, dok su snage ZP Zagreb ovladale prometnicom Petrinja – Glina. 6. kolovoza oslobođeno je područje Petrinje i Kostajnice, a ZP Bjelovar osigurao je državnu granicu i omogućio čišćenje područja između Save i Une. 8. kolovoza dogovorena je predaja 21. kordunskog korpusa. Hrvatske snage 10. kolovoza izbile su i organizirale obranu na području državne granice RH. Do 14. kolovoza očišćena je Petrova gora od strane Specijalne policije i ZP Zagreb i Karlovac.⁵⁸

Operacija „Oluja“ zbog svoje veličine i važnosti postala je simbolom Domovinskog rata. Osim što je označila slom pobune Srba omogućila je i provedbu mirne reintegracije na području istočne Slavonije. 5. kolovoz označava pobjedu Hrvatske u ratu te se ujedno tada obilježava i Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja.

6.10. Završne operacije na području BiH

VRO „Oluja“ hrvatske su postrojbe osim znatnog oslobađanja vlastitog teritorija doprinos dale i oslobađanju okupiranih dijelova teritorija Bosne i Hercegovine. Već spomenutom operacijom „Ljeto '95“ HV i HVO u koordinaciji s Armijom BiH oslobodile su 1600 km² okupiranog teritorija na području jugozapadne i zapadne BiH. Operacijom „Maestral“ koja je trajala od 8. do 15. rujna 1995. oslobođeno je 2500 km², tada su oslobođeni gradovi Jajce i Drvar te prijevaj Oštrelj. Operacijom „Južni potez“ od 9. do 11. listopada 1995. oslobođeno je 800 km² i Mrkonjić Grad. Sredinom rujna 1995. došlo je do neuspjeha i velikih ljudskih gubitaka prilikom pokušaja prebacivanja hrvatskih snaga preko rijeke Une u Bosansku Krajinu.⁵⁹

7. Daytonski i Erdutski sporazum

⁵⁷ Isto, 90.-100.

⁵⁸ Isto, 100.-119.

⁵⁹ A. Nazor, 2011, str. 177.

Konferencijom u Daytonu od 1. do 22. studenog 1995. došlo je do političkog sporazuma zaraćenih strana i završetka rata na području Bosne i Hercegovine. Mirovni sporazum postignut je 21. studenog 1995. u Daytonu, a potpisan je 14. prosinca 1995. u Parizu. Sporazumom je Bosna i Hercegovina međunarodno priznata kao država koju čine 3 konstruktivna naroda te 2 entiteta – Federacija Bosne i Hercegovine te Republika Srpska.⁶⁰

Završetkom operacije „Oluja“ još se jedino područje istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijeme nalazilo pod okupacijom.⁶¹ Republika Hrvatska nakon Daytonskog sporazuma započinje rješavanje problema vezanog uz preostala područja koja su se nalazila pod srpskom okupacijom. Potpisivanjem Temelnog sporazuma o mirnoj reintegraciji Istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema 12. studenog 1995. započinje vraćanje okupiranog područja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.⁶² Sporazum je postignut između hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana te srbijanskog predsjednika Slobodana Miloševića tijekom pregovora u američkom gradu Daytonu. U Erdutu je sporazum potpisan od ministra vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije Milana Milanovića, a u Zagrebu ga je potpisao Hrvoje Šarinić kao predstavnik hrvatske vlade.⁶³ Vijeće sigurnosti UN-a 15. siječnja 1996. Rezolucijom 1037 uspostavlja prijelaznu upravu za istočnu Slavoniju – UNTAES. Procesom mirne reintegracije okupirano područje hrvatskog Podunavlja vraćeno je u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske 15. siječnja 1998.⁶⁴

8. Zaključak

Razdoblje Domovinskog rata bitno je utjecalo na očuvanje samostalnosti i neovisnosti Republike Hrvatske. Početkom agresije na Republiku Hrvatsku i okupacijom njezina teritorija započinje obrana hrvatskog teritorija od napada agresora, a potom i poduzimanje vojno-oslobodilačkih operacija s ciljem vraćanja okupiranih dijelova teritorija u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske. Provedene operacije u razdoblju od 1991. do 1995. omogućile su povratak okupiranog teritorija, a u konačnici su označile obranu suvremene države Republike Hrvatske. Svaka poduzeta vojno-oslobodilačka operacija pružila je doprinos u obrani Hrvatske tijekom trajanja Domovinskog rata. Operacije „Orkan“, „Otkos“ i „Papuk“ poduzete tijekom

⁶⁰ A. Bing, 2006, 403.-404.

⁶¹ A. Nazor, 2011, str. 174.

⁶² A. Bing, 2006, str. 404.

⁶³ H. Šarinić, 1999, str. 311.

⁶⁴ A. Bing, 2006., 404.-405.

1991. bile su prethodnice operacije „Bljesak“ izvedene tijekom 1995. kojom je oslobođen velik dio okupiranog teritorija na području zapadne Slavonije. Operacijama „Čagalj“ i „Lipanjске zore“ vođenim na području zapadne Hercegovine stvoreni su preduvjeti za oslobađanje juga Hrvatske u operacijama „Tigar“, „Konavle“ i „Vlaštica“. Ključna operacija Domovinskog rata uz „Bljesak“ bila je „Oluja“ u kojoj je oslobođen velik dio okupiranog teritorija Republike Hrvatske i čijom je uspješnom realizacijom označen kraj rata. Uspješan provod velike i značajne operacije „Oluja“ omogućilo je više provedenih manjih, ali bitnih operacija „Zima '94“, „Skok - 1“, „Skok - 2“ te „Ljeto '95“. Nakon operacije „Oluja“ pod okupacijom agresora još se samo nalazilo područje istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema koje je mirnom reintegracijom vraćeno u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske 15. siječnja 1998.

9. Sažetak

Ovim završnim radom u drugom poglavlju opisan je početak pobune Srba u Hrvatskoj, njezini uzroci te posljedice koje su u konačnici rezultirali otvorenom agresijom Srbije, Crne Gore i JNA na Hrvatsku. Treće poglavlje ukratko opisuje uključivanje vanjskih organizacija u odnose između zaraćenih strana na početku sukoba te planove kojim se nastojalo postići njihovo primirje. Četvrto poglavlje donosi pregled operacija poduzetih tijekom 1991. U petom poglavlju izdvojene su operacije koje su trajale tijekom 1992. Šesto poglavlje obuhvaća operacije poduzete od 1993. do 1995. kada dolazi do prestanka sukoba i završetka rata. Sedmo poglavlje ukratko donosi pregled mirovnih sporazuma između zaraćenih strana tijekom Domovinskog rata.

Ključne riječi: Domovinski rat, velikosrpska agresija, JNA, vojno-oslobodilačke operacije, Republika Hrvatska,...

10. Summary

Croatian military liberation operations in the Homeland War

This final work in the second chapter describes the beginning of the Serb rebellion in Croatia, its causes and consequences, which ultimately resulted in the open aggression of Serbia, Montenegro and the JNA against Croatia. The third chapter briefly describes the involvement

of external organizations in the relations between the warring parties at the beginning of the conflict and the plans that sought to achieve their truce. The fourth chapter provides an overview of the operations of entrepreneurs during 1991. The fifth chapter highlights the operations that lasted during 1992. The sixth chapter includes the operations of entrepreneurs from 1993 to 1995, when the conflict ended and the war ended. The seventh chapter provides a brief overview of the peace agreements between the warring parties during the Homeland War.

Key words: Homeland war, Great Serbian aggression, JNA, military liberation operations, Republic of Croatia,...

11. Popis literature

N. Barić, 2008, Djelovanje Vlade Srpske autonomne oblasti Krajine tijekom 1991.. Časopis za suvremenu povijest, 40 (1), 65-83. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/27109>

I. Goldstein, 2008, Povijest 21: Hrvatska povijest, Biblioteka Jutarnjeg lista, Zagreb, 2008.

F. Kovačević, Đ. Crkvenac, 2014, Vojna operacija Otkos - 10: Planiranje, izvođenje i rezultati. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, (8), 471-488. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/136226>

D. Marjan, 2007, Oluja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb 2007.

D. Marjan, 2016, Domovinski rat, Despot infinitus : Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016.

N. Martinić Jerčić, 2014, Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine (Disertacija). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:172710>

A. Mijatović, 2011, Otkos-10: prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu. Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji 1991. godini Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb 2011.

A. Nazor, 2011, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih, Zagreb 2011.

Z. Radelić et alii, 2006, Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2006.

H. Šarinić, 1999, Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem, Između rata i diplomacije 1993. – 1995. (1998.), Globus International, Zagreb, 1999.

D. Štefančić, 2019, Operacija Hrvatske vojske „Vihor” u prosincu 1991. godine. Časopis za suvremenu povijest, 51 (3), 801-830. <https://doi.org/10.22586/csp.v51i3.8534>

V. Filipović, 2008, Kontroverze Vanceova plana. Polemos, XI (21), 91-110. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/38255>

internetski izvori:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/Glasilo%20MUP/2010/prilog_42.pdf

<https://www.glasgacke.hr/?ispis=detalji&novost=21346&kat=78>

<https://www.nacionalnastraza.hr/povijest/operacija-drenjula/>

<https://www.braniteljski-portal.hr/video-operacija-strijela-vojnoredarstvena-akcija-hrvatskih-snaga-kojom-su-oslobodeni-vocin-i-jos-23-naselja-srbi-su-masakrirali-44-civila/>

<https://cronika.hr/istaknuto/2023/18-svibnja-1992-zapocela-operacija-spaljena-zemlja/>

<https://hrvatski-vojniki.hr/akcija-miljevci/>

<https://hrvatski-vojniki.hr/abeceda-potpunog-oslobadanja-juga-hrvatske-i-deblokade-dubrovnika/>

<https://domovinskirat.hr/2024/08/18/operacija-koja-je-odredila-tijek-rata-a-za-nju-nitko-ne-zna-operacija-poskok-1/>

<https://hrvatski-vojniki.hr/operacija-peruca-izbjegnut-kobni-scenarij/>

<https://kamenjar.com/operacije-zid-i-fenix-hrvatska-je-bila-spremna-na-vojni-napad-srbije/>